

A portrait of Liesbeth Klaver, a woman with short blonde hair and red-rimmed glasses, wearing a black top and a necklace with a red circular pendant. She is sitting outdoors in a courtyard with plants and a building in the background.

LIESBETH KLAVER WORDT REGELMATIC DOOR RECHTERS TE HULP GEROEPEN OM KINDEREN IN DE RECHTZAAL EEN STEM TE GEVEN. HOE PAKT ZE DAT AAN? EN WAT VINDT ZE VAN DE RECHTSPRAAK?

'Stem van het kind is onmisbaar'

Complexe scheidingen, gedoe met nieuwe partners, conflicten over omgangsregelingen – er kan van alles misgaan in gezinnen. De rechter beslist dan hoe het verder gaat. Maar of die beslissing goed uitpakt voor kinderen, is moeilijk vast te stellen. Zeker als zij klem zitten tussen hun ruziënde ouders. De rechter kan dan iemand aanstellen die kinderen een stem geeft in de rechtszaal: de bijzondere curator.

TEKST: PAULINE VAN DER MIJE | FOTO: CÉLIE LUCIENNE DE BLOCK

Liesbeth Klaver heeft de afgelopen jaren in zo'n 55 rechtszaken uitgezocht wat er precies aan de hand was in gezinnen. Toen de rechtbank haar in 2013 vroeg om als bijzondere curator (zie kader pagina 20) op te treden vanwege haar deskundigheid op het vlak van kinderen in moeilijke omstandigheden, had ze nog nooit van die functie gehoord. Maar van haar werk bij de onderwijsinspectie kende ze een onderzoeksmethode – triangulatie – die helderheid brengt in systemen, zoals een school. Dat is ook geschikt voor gezinnen in een rechtszaak, bedacht ze. 'Ik praat eerst met de kinderen en daarna met allebei de ouders apart, zonder te oordelen. Van elk verhaal maak ik een verslag, dat ze achteraf zelf mogen aanpassen. Daarna ga ik dwarsverbanden leggen en een analyse maken, waarbij ik ook betrek wat er in rapporten van hulpverleners staat. Tegenstrijdigheden bespreek ik met de betrokkenen. Zo kan uiteindelijk een beeld van de situatie ontstaan waar iedereen zich in herkent.'

Stem van het kind

Klaver wordt bijvoorbeeld te hulp geroepen als een kind een brief schrijft aan de rechter omdat het niet meer naar een van zijn ouders wil. Waarom niet? Dat zoekt ze uit. 'De stem van het kind laten horen is een heel goed uitgangspunt', zegt ze. 'Het is een onmisbare stap. Anders kom je onmiddellijk in het conflict van de ouders terecht.' Ze voert open gesprekken ('vertel het maar, wat is er

aan de hand?'), en probeert te ontdekken welk beeld de kinderen en hun ouders van de situatie hebben. Want dat is de kern van alles, zegt Klaver: hoe mensen denken, hun overtuigingen. 'Dat bepaalt hoe ieder gezinslid zich opstelt. Als je dat boven tafel krijgt en ter discussie kunt stellen, ontstaat er ruimte voor verandering.' Dat heeft in de loop der tijd verrassende uitkomsten opgeleverd. Een meisje dat per se niet naar haar vader wilde, bleek bijvoorbeeld haar depressieve moeder niet in de steek te willen laten. Toen dat eenmaal duidelijk was, besloten de ouders in overleg met haar dat ze bij haar vader ging wonen. Daar was ze veel beter af.

'Om haar depressieve moeder te steunen ging dat meisje niet naar haar vader'

Ouders en kinderen hebben allemaal hun eigen waarheid. 'Wij hulpverleners trouwens ook. Voordat je het weet, worden conflicten daardoor verkeerd begrepen. Triangulatie helpt duidelijk te krijgen wat de feiten zijn en wat is ingegeven door persoonlijke overtuigingen.' Een meisje van dertien en haar elfjarige broertje weigerden naar hun vader te gaan. 'Ze moesten naar hem toe; de kinderen stonden al jaren onder toezicht om de omgangsregeling af te dwingen.

Liesbeth Klaver

Liesbeth Klaver studeerde orthopedagogiek en filosofie. Ze vervulde verschillende internationale functies op het gebied van kinderen en onderwijs. Bij het pedagogisch instituut in Rotterdam leidde ze pilots om de zorg voor leerlingen met problemen binnen de schoolmuren te brengen. Ook werkte ze bij de onderwijsinspectie, onder meer als vertrouwensinspecteur. Sinds 2011 heeft ze een mediationbureau en sinds 2013 treedt ze geregeld als bijzondere curator op bij rechtbanken in Zeeland, Brabant en Limburg.

Maar tegen mij zei het meisje: "het is klaar, ik ga niet meer." Ze vertelde vreselijke dingen: haar vader sloeg voortdurend en zei nare dingen over hun moeder. Haar broertje knikte bevestigend bij alles wat ze zei. Vader stond te boek als uitermate rationeel en positief, terwijl ik in het gesprek met moeder merkte dat zij zich verraden voelde; hij was weggegaan toen de kinderen nog heel klein waren.'

Toen Klaver alle gegevens had bestudeerd – inclusief dikke dossiers van talloze hulpverleners – zag ze dat het verhaal niet klopte. 'Het meisje veegde dingen die anderen hadden gedaan in de schoenen van haar vader.' Ook vaders verhaal klopte niet. 'Hij was helemaal niet zo redelijk. Hij stelde zich egocentrisch op, gaf moeder de schuld van alles en had geen aandacht voor de kinderen. Omdat hij nooit wilde luisteren, was het meisje haar moeder gaan steunen in de >

strijd. Toen dat in een gezamenlijk gesprek met vader en dochter was besproken, ging het beter.'

Ouderverstoting

Het kost veel tijd om zo ver te komen. 'Ook omdat een bijzondere curator er vaak pas op het laatste moment bij wordt gehaald. Als echt niets helpt, vraagt de rechter: kan jij hier misschien nog iets mee? De verschillende gezinsleden hebben dan al zo vaak hun versie van de waarheid verteld, dat die in steen gehouwen is. Zie daar nog maar eens beweging in te krijgen.' Toch is het belangrijk om dat wel te proberen, vindt Klaver. 'Anders heb je grote kans op ouderverstoting. Als de dwang eraf is omdat de ondertoezichtstelling stopt, gaan die kinderen nooit meer naar hun vader.'

In dit voorbeeld voerde een meisje strijd tegen haar vader, maar het omgekeerde gebeurt ook: 'Kinderen kiezen vaak partij om een van hun ouders te pleasen. Ik had een zaak over twee jongens die hun moeder al jaren niet hadden gezien. Ze waren onder toezicht gesteld om weer contact met haar te krijgen, maar dat ging niet goed. Vader kon niet accepteren dat zij naar het huis van haar

vriend gingen. Als ze hun moeder zagen, vertelden ze later vervelende dingen over haar. Maar toen we tot de kern kwamen, bleek er weinig aan de hand te zijn. De vader had een moeilijke jeugd gehad en wilde dat zijn kinderen ten koste van alles besparen, daarom was hij zo fel. Uiteindelijk wilde hij alleen niet dat de kinderen met moeders nieuwe vriend aan tafel aten. Nou, daar viel wel een mouw aan te passen.'

Zeven uur

De psychologen en orthopedagogen die eerder meededen aan een pilot (zie kader) zijn afgehaakt. 'De vergoeding is heel slecht', zegt Klaver. 'Je krijgt zeven uur voor een zaak, dat is veel te weinig als iets lang sleept en allerlei hulpverleners met het gezin bezig zijn geweest. Het is mij maar één keer gelukt, toen ik kinderen aantrof die echt in gevaar waren bij hun psychotische vader. Daar kan je als bijzondere curator niet veel mee. Ik heb toen snel een rapport geschreven en de Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld.' Zelf maakt ze toch nog regelmatig tijd voor een zaak van de rechtbank. 'Omdat ik het zo de moeite waard vind. Je kunt veel betekenen voor kinderen.'

Bijzondere curatoren zouden veel effectiever zijn als zij eerder bij een zaak betrokken worden, denkt Klaver. Dat dat niet gebeurt, komt volgens haar door de marktwerking. 'Rechters moeten beslissingen nemen over vastgelopen huwelijken en klemzittende kinderen, maar wat is hun expertise? Daarvoor zijn ze afhankelijk van allerlei soorten jeugdhulpverlening en jeugdzorg. Iedereen levert een product, een instrument, een aanpak. Door scheidingen 'complex' te noemen, legitimeer je dat er wéér iets wordt geprobeerd, en nog iets. Het lijkt me heel ingewikkeld om je daar als rechter toe te verhouden.'

'Luister goed naar mensen en neem snel een beslissing'

BIJZONDERE CURATOR

Een bijzondere curator komt op voor de belangen van kinderen in rechtszaken. Heeft het kind een conflict met zijn ouders of voogd, of zijn de ouders verwickeld in een vechtscheiding? Dan kan de rechter een bijzondere curator benoemen die de stem van het kind vertegenwoordigt. Want een beslissing over bijvoorbeeld een omgangsregeling heeft ook grote gevolgen voor de kinderen.

Vaak worden daarvoor advocaten aangewezen. Zij praten met de kinderen en hun ouders en brengen verslag uit aan de rechter. De rechtbank Zeeland-West-Brabant is in 2015 een proef gestart met psychologen en orthopedagogen, die Liesbeth Klavers onderzoeksmethode toepasten. Dat beviel goed.

De gedragsdeskundigen informeerden de rechters niet alleen, maar wisten tijdens de gesprekken vaak al verandering op gang te brengen doordat ouders inzicht kregen in wat hun gedrag met de kinderen deed. Onderzoek wees uit dat alle betrokkenen behoorlijk tevreden waren. In 2017 is de Stichting Bijzondere Curator opgericht, die een landelijk register bijhoudt en kwaliteitseisen bewaakt. Het blijkt moeilijk om gedragsdeskundigen te werven, omdat het werk veel tijd kost en de vergoeding door de Raad voor Rechtsbijstand laag is.

Het hoeft niet zo ingewikkeld te zijn, denkt Klaver. Haar advies aan de rechters is: ga er niet in mee, luister goed naar mensen en neem snel een beslissing. 'Soms wordt een vader onterecht beschuldigd van seksueel misbruik en blijft dat maar in de lucht hangen. Stel je voor wat dat betekent voor zo'n man. Verhuisplannen kunnen ook veel ellende veroorzaken. Laatst wilde een moeder met de kinderen naar de andere kant van het land vertrekken, vader was daar tegen. Er gaan zomaar maanden overheen voordat er een beslissing valt, omdat telkens geprobeerd wordt een oplossing te vinden. Intussen krijgen de ouders steeds meer ruzie en raken de kinderen verder in de knel. Dan is het beter om snel te beslissen, zodat iedereen vooruit kan. Daarna kunnen nieuwe afspraken worden gemaakt over de omgang.'